

Родіка Тіміш,
аспірант кафедри географії України та
регіоналістики географічного факультету,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, учитель-методист
Чернівці, Україна
timish.rodika@chnu.edu.ua

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА ПРОФЕСІЙНИХ СПІЛЬНОТ У РОЗВИТКУ НЕФОРМАЛЬНОЇ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У сучасному суспільстві, яке динамічно трансформується під впливом цифровізації, глобалізації та змін у сфері праці, виникає нагальна потреба в постійному професійному розвитку педагогічних працівників. Особливого значення набуває неформальна післядипломна освіта, що забезпечує гнучкість, практичну спрямованість і оперативне реагування на актуальні виклики освітньої сфери. У цьому контексті важливою стає роль громадських організацій і професійних спільнот, які дедалі активніше виступають суб'єктами освітнього простору.

Неформальна освіта, на відміну від формальної, не має чітко визначених стандартів, державного визнання документів про освіту, але забезпечує розвиток компетентностей через участь у тренінгах, семінарах, конференціях, обмінах досвідом. Саме громадські організації (ГО), професійні спілки та об'єднання педагогів створюють можливості для такої освіти через реалізацію освітніх ініціатив.

Громадські організації функціонують як платформи для обміну досвідом, професійного зростання та міжсекторальної взаємодії. Наприклад, діяльність таких організацій як «ЕдКемп Україна», ГО «Освіторія», Спілка вчителів України тощо охоплює проведення регулярних заходів з підвищення кваліфікації, які не лише розширюють знання педагогів, а й формують професійні мережі. Ці організації часто реалізують грантові проекти, що дозволяє залучати до освітнього процесу фахівців із різних галузей, а також запроваджувати інноваційні методики навчання. Серед переваг неформальної освіти, яку забезпечують громадські організації та професійні спільноти, варто виокремити гнучкість змісту та форм навчання. Неформальні програми не прив'язані до державних стандартів, тому оперативно адаптуються до змін у сфері освіти. Наприклад, у відповідь на виклики війни або цифровізації ГО швидко організовують навчання з кризової педагогіки, цифрових інструментів чи психологічної підтримки. Практична спрямованість неформальної освіти зосереджується не на теорії, а на практичних кейсах, інструментах і навичках (платформа Prometheus пропонує курси для вчителів про використання ІКТ, розвиток критичного мислення та медіаграмотності). Багато заходів є безкоштовними або з мінімальною оплатою, доступні онлайн, що особливо важливо для педагогів із регіонів чи сільської місцевості. Так, проекти ГО «Освіторія», зокрема «Всеукраїнська школа онлайн», відкривають доступ до якісного контенту для всіх. Неформальна освіта передбачає професійну взаємодію і мережування. Участь у конференціях, форумах, хакатонах (наприклад, Національна (не)конференція EdCamp Ukraine) створює умови для обміну досвідом, спільних проектів та формування професійних спільнот. Водночас, забезпечується індивідуалізація навчального шляху. Педагог сам обирає теми, інтенсивність, формат навчання — це формує суб'єктну позицію та сприяє саморозвитку. Можливістю для учителів є міжнародна співпраця та мобільність. Завдяки підтримці донорів і партнерств з міжнародними організаціями, українські ГО реалізують програми обміну, навчальні стажування, майстер-класи за участю експертів із Європи, Канади, США, Румунії. Наприклад, проекти IREX (U.S. Embassy), British Council Ukraine, ГО «Наша домівка» часто передбачають професійний розвиток для освітян. У кризових ситуаціях саме громадські ініціативи першими реагують на потреби педагогів. Після початку

повномасштабної війни багато ГО миттєво запустили вебінари, психологічні групи підтримки, мінікурси з навчання в умовах війни (зокрема EdEra, «Смарт Освіта», «Освіторія»).

Громадські організації та професійні об'єднання педагогів реалізують свою діяльність через широкий спектр форм і механізмів впливу, які сприяють розвитку неформальної післядипломної освіти. Організація навчальних заходів - одна з найпоширеніших і найефективніших форм. Сюди належать: тренінги з розвитку професійних та міжособистісних навичок, вебінари з актуальних тем (реформування освіти, інклюзія, цифровізація), семінари-практикуми, майстер-класи, тематичні конференції, форуми, хакатони (курси з медіаграмотності для вчителів від Академії української преси, серії вебінарів з інклюзивної освіти від ГО «Смарт Освіта», тренінги з цифрових навичок від EdEra, Prometheus, IREX).

ГО створюють авторські програми, інтерактивні курси, електронні посібники, онлайн-платформи для самостійного навчання («Всеукраїнська школа онлайн» (ГО «Освіторія»), онлайн-курси на платформах Prometheus, EdEra, навчальні програми з розвитку критичного мислення, протидії дезінформації). Багато ГО створюють сучасні посібники, дидактичні матеріали та програми, які не входять до стандартної освітньої програми, але є надзвичайно актуальними. Наприклад, ресурси з громадянської освіти, екологічної свідомості, емоційного інтелекту, сексуального виховання, цифрової безпеки тощо (посібник «Критичне мислення» для вчителів середньої школи (від IREX), методичні рекомендації з дистанційного навчання (ГО «Смарт Освіта»), матеріали з цифрової гігієни від StopFake та EdEra). Консалтинг, супровід та менторство – сприяє підтримки учителів у впровадженні нових підходів, розробці освітніх проєктів, оцінюванні ефективності (менторська програма EdCamp Ukraine для пілотних шкіл НУШ). ГО беруть участь у консультаціях із МОН України, ініціюють зміни в нормативних документах, проводять кампанії з підвищення обізнаності (адвокація за визнання неформального навчання при атестації; розробка освітніх політик на рівні територіальних громад). Педагоги об'єднуються в професійні групи для взаємної підтримки, обміну досвідом і спільного розвитку (регіональні кластери EdCamp, фейсбук-групи та онлайн-спільноти (наприклад, «Нова українська школа», «STEM-освіта», освітні клуби за інтересами (критичне мислення, робототехніка, інклюзія).

Разом із тим, неформальна освіта, яку забезпечують громадські та професійні спільноти, стикається з рядом проблем, що обмежують її ефективність і вплив. Сертифікати, видані громадськими організаціями, часто не визнаються у формальних процедурах атестації або конкурсу, що знижує інтерес педагогів до участі в таких програмах. Відсутність законодавчо закріплених стандартів, критеріїв оцінювання якості неформальної освіти, механізмів акредитації та сертифікації провайдерів обмежує довіру до таких ініціатив. Залежність громадських організацій від донорського фінансування створює ризики припинення діяльності навіть успішних програм після завершення проєктів. Педагоги з віддалених громад часто мають обмежений доступ до інтернету, сучасних пристроїв або інформації про наявні освітні можливості. Бракує загальнодоступного реєстру неформальних освітніх програм, що ускладнює орієнтацію педагогів на ринку освітніх послуг. Наявність неякісних або формальних курсів, що не відповідають потребам учасників, знижує загальний рівень довіри до неформальної освіти. Частина педагогів не знає про існуючі освітні можливості, особливо у віддалених регіонах, або не розглядає неформальну освіту як повноцінний ресурс професійного розвитку. Для подолання цих викликів доцільним є створення умов для інституційного партнерства між державними структурами та громадським сектором, зокрема у розробці нормативної бази щодо сертифікації неформального навчання, підтримки регіональних ініціатив, стимулювання участі педагогів у професійних об'єднаннях.

Громадські організації та професійні спільноти виступають потужними каталізаторами змін в системі освіти. Вони забезпечують гнучкість, інноваційність та актуальність неформальної післядипломної педагогічної освіти, доповнюючи формальну систему підвищення кваліфікації. Завдяки широкому спектру форм діяльності — від організації навчальних заходів і розробки освітніх ресурсів до адвокації та професійного мережування

— ці структури створюють міцну основу для безперервного професійного розвитку педагогів. Такий підхід сприяє оперативному реагуванню на виклики сучасності та формуванню конкурентоспроможних, мотивованих і компетентних освітян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Дьяків О. В. Неформальна освіта як засіб професійного розвитку педагогів. Педагогічні науки: теорія і практика. 2022. № 5. С. 91–96.
2. Гончарук І. М. Інноваційні підходи до підвищення кваліфікації педагогічних працівників в умовах неформальної освіти. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. 2021. № 77. С. 120–125.
3. Закон України «Про освіту». Відомості Верховної Ради України. 2017. № 38–39.
4. Квасниця І. П. Громадські організації в освітньому процесі: нові ролі та формати. Освітологічний дискурс. 2022. № 2. С. 47–52.
5. Кудіна С. П. Освіта дорослих і неформальне навчання в системі підвищення кваліфікації. Післядипломна освіта: теорія і практика. 2023. № 2. С. 59–65.
6. Неформальна освіта в Україні: потенціал та виклики / Аналітична записка. Київ: Український інститут майбутнього, 2021.
7. Савченко Л. О. Роль професійних об'єднань у підвищенні кваліфікації педагогів. Післядипломна освіта в Україні. 2023. № 1. С. 25–30.
8. EdCamp Ukraine. Річний звіт 2023. URL: <https://edcamp.org.ua> (дата звернення 30.08.2025)